

5. Філософські виміри соціогуманітарних досліджень

УДК 241

СУЧАСНІ СЕКТИ ТА НЕОРЕЛІГІЙНІ ТОТАЛІТАРНІ КУЛЬТИ: ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ МАРКЕРІВ СЕКТАНТСЬКОГО РУХУ

Войтович І.Р., ст. гр 1522

Науковий керівник: канд. філос. наук Гончарова О.О.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

voytovich.ivanna@gmail.com

***Анотація.** У даній статті розглянуто філософське поняття релігії, сект і культів, як традиційних так і нетрадиційних. Визначено характерні риси (маркери) сект, їх психотехнічні маніпуляції. Наведено відмінності між сектою та церквою. Подано проблематику появи неорелігійних культів, охарактеризовано сучасну ситуацію в Україні.*

***Ключові слова:** секта, релігія, церква, неорелігійні культи, тоталітарні культи, неокульти, неорелігії, маркери сектантського руху, традиційні/нетрадиційні релігії.*

Вступна частина: Актуальність проблеми з точки зору філософії полягає у понятті релігії як особливого утворення, що виконує у суспільстві важливі функції. Філософія релігії в широкому розумінні є сукупність філософських установок по відношенню до релігії, концептуалізації її природи та функцій, а також філософських обґрунтувань існування божества, міркувань про його природу та відношення до світу і людини.

Основна частина: Термін «секта» походить з латинської мови (від лат. «secta» – «школа», «навчання», «sequor» – «ідти», «слідувати») і використовується для позначення релігійної, політичної, філософської чи іншої групи, яка відокремилася від основного ідейного напрямку і протистоїть йому; або ж цей термін вказує на організовану традицію, що має свого засновника і особливе вчення. Цей термін служив для позначення інакшого способу мислення та інакшого способу життя, а в більш конкретному сенсі позначав політичну партію або філософську школу, релігійну практику, до якої належала людина. Як бачимо, першочергове трактування терміну «секта» мало нейтральну оцінку [3].

Сьогодні поняття секти також охоплює широке коло явищ інакомислення, проте має вже принципово інше тлумачення. Як дискутують сьогодні вчені, термін «секта» може мати і альтернативне значення – від латинського слова «seco» – «ріжу», «відсікаю». Отже, сьогодні під сектами скоріше розуміють групи людей, які сповідують відмінні від традиційних ідеологічних концепцій вчення, що не тільки суперечать основному напрямку, але і відмежовують своїх послідовників від нього, ставлять перепону між особистістю та оточуючим світом. Деякі з них: свідки Єгови, баптисти, п'ятидесятники, мормони, адвентисти сьомого дня» [3].

Традиційно сектантство пов'язують із релігійним компонентом, однак на сьогоднішній день не є обов'язковим сповідування якоїсь релігії для того, щоб бути повноцінно залученим у сектантський рух [5].

Якщо порівнювати світову релігію та секту, можна сказати, що перша утворилася в певному суспільстві та орієнтована на великі маси людей, тоді як секта сама знаходить своїх adeptів як серед віруючих, так і серед атеїстів [5]. Для цього у секті застосовують своєрідний стиль пропаганди й вербування (сердечність і обман) та психологічно-суспільні маніпуляції (колективний тиск і так зване «промивання мозку»). Наприклад, мандрівні проповідники Єгови навчаються конкретних форм звертання до людей у залежності від того, який у них настрій, чим вони зайняті, де й коли відбувається зустріч тощо. Невід'ємним атрибутом у їхній тактиці заохочення є також проведення спеціальних акцій: безплатна поїздка закордон, курси іноземних мов, заняття бойовим мистецтвом, благодійні обіди та ін.[5].

Представники сектантських рухів, як правило, також вдаються до психотехнічних маніпуляцій:

- так зване «бомбардування любов'ю», тобто оточення нового члена секти винятковою сердечністю, яка має справити враження щирого акту й прив'язати його до групи. Як правило, за новим членом секти закріплюють особу, до якої він має симпатію. Спершу від нього не вимагають нічого, зате обдаровують фактично всім (квартира, харчі тощо) [5];
- поступове нарощування тиску на рішення члена секти, зокрема, з використанням колективного впливу, який сприяє розвитку конформізму в особі [5];
- перебудова свідомості, яка ґрунтується, зокрема, на гальмуванні вдумливого осмислення, фільтруванні та блокуванні доступу зовнішньої інформації та розпалюванні почуттів. Для того, щоб змінити психіку людини і її поведінку, секта вимагає виконати ряд прохань. Одним із них є спільне проживання, це робиться для того, щоб нова група повністю замінила сім'ю для людини [5];
- утримування в стані постійної активності, нагадування й залякування. Від цього має розвинутися пізнавально-емоційний диссонанс, маніпулюючи яким, можна остаточно зламати опір особи й навіть довести до екзальтації (значною мірою посилене роздратування психічної сфери) [5];
- виділення ролі провідника (лідера), який у секті стає найважливішим. До нього мусить виявлятися необмежена довіра, для того щоб в подальшому, за допомогою цього, необмежено маніпулювати людиною. Часто такі маніпуляції доходять до злочину або патологій. Відомим прикладом таких маніпуляцій є факт, коли в Гвіанських джунглях понад 900 осіб здійснили самогубство, з метою знову зустрітися зі своїм «батьком» у кращих умовах [5].

Зазвичай люди в поняттях «секта» та «церква» вбачають спільне, але ця таблиця наводить відмінності між цими двома явищами [5].

Секта	Церква
Елітарність	Універсальність
Авторитарна структура, орієнтація на харизматичного лідера	Чітка ієрархічна структура
Опозиція до світу	Всебічна взаємодія з оточуючим «мирським» світом
Суб'єктивно-арбітральна інтерпретація Біблії (чи іншого релігійного джерела)	Об'єктивно-контекстове тлумачення джерел релігії
Домінування емоційності	Пізнавально-емоційна мотивація
Промивання мозку та контроль за думками, неможливість критики	Вільне й свідоме прийняття рішень, можливий критичний дискурс
Маніпулювання почуттям вини	Відпущення вини
Підкорення лідерів.	Віддання Богу

Підхід визначення сектантства як домінуючого світогляду дозволяє визначити і розпізнати секту не по зовнішнім атрибутам (чисельність, ритуали, агітація), а по істотним світоглядним характеристикам. Перелічимо основні характерні риси, або ж маркери, що вказують на сектантський рух [4]:

1. Монополія на істину.
2. Абсолютизація значення вчення.
3. Відрив від національної культури, апеляція до більш стародавніх, зазвичай невідомих за витоків вчень.
4. Заборона на вивчення інших світоглядних концепцій.
5. Віра у виняткову перевагу свого вчення над іншими вченнями.
6. Безумовне підпорядкування авторитету лідера.
7. Віра у виняткову і месіанську роль посередника між істиною і простими адептами (послушниками).
8. Різкий поділ на «добро» і «зло».
9. Підміна особистого досвіду і здорового глузду думкою авторитетів.
10. Встановлення суворих правил для всіх сфер життя.
11. Ізоляція від звичного оточення.
12. Анафема (прокляття) відступникам.
13. Маніпуляція свідомістю (комунікація з «подвійним дном» і прихованими мотивами) [4].

Наразі можемо зробити висновок, що церква та секта - це дві протилежності, які ні в якому разі не можна плутати, адже перша несе в собі позитивні наміри, тоді як друга може нашкодити вам і вашим близьким.

Поряд з поняттям «секта» знаходиться поняття «неорелігійний культ», «нові релігійні течії». Вони виникли як відгук, своєрідна відповідь на суспільний пошук «легкої» для зрозуміння, доступної та цікавої релігії у сучасному світі, де панувала криза традиційної релігійності. Зазвичай нетрадиційні релігії не є чимось абсолютно новим, вони уявляють з себе лише певну комбінацію тих чи інших елементів із вже існуючих релігійних систем, що розрізняються лише за окремими деталями та своєрідними оригінальними назвами. Для

позначення цього явища вживають багато синонімічних термінів: «неорелігії», «неосекти», «неокульти», «нетрадиційні вірування», «псевдорелігії», «неомістицизм», «релігії Нового віку», «позаконфесійні об'єднання», «квазірелігії» та інші [1].

Терміни «неокульти» застосовують до явищ сакрального життя, що виникли в сучасну епоху внаслідок пошуку нових духовних орієнтирів всередині вже існуючих релігійних традицій або тих, що колись існували, як розробка нових альтернатив до старих поглядів — неохристиянські, неоорієнталістські та неоязичницькі рухи [1].

Сучасна людина часто невдоволена традиційними релігіями, а ще й на додачу розчарувана у багатьох політичних засобах вирішення гострих соціально-економічних проблем, наявні труднощі молоді в процесі її соціального снановлення та загальна аморальність посилюють бажання віднайти нові духовні орієнтири, тобто неокульти, які, в свою чергу, пропонують своїм прибічникам богорівний шлях самовдосконалення, закликають до самотворчості, обіцяють спасіння душі саме у цьому житті, а не в потойбічному світі. Часто такі культу вдаються до методів психічного впливу та контролю над свідомістю людини. Особливої уваги потребують так звані тоталітарні нерелігійні культу та сектантські об'єднання. Тоталітарні культу (від англ. total — всебічний, всеохоплюючий) — це такі релігійні об'єднання, які прагнуть до повного контролю над свідомістю та життям своїх послідовників, намагаючись за допомогою психічного або навіть фізичного впливу всебічно підкорити людину та змусити її служити тільки інтересам культу та його вчителів [1].

Сучасна релігійна ситуація в Україні характеризується закріпленням та функціонуванням в ній численних нетрадиційних культів та неорелігій, на фоні яких дуже доречно виокремити неохристиянські рухи на загальнохристиянських засадах: «Міжнародна християнська місія», «Християнська місія «Еммануїл», «Армія спасіння», «Лівобережна церква Христа», «Церква Христа святих останніх днів». Це різні міжнародні християнські місії, центри яких розташовані за кордоном, секти і новітні неоцеркви. А якщо говорити про аналоги інших світових релігій, то вони репрезентовані в Україні переважно неоіндуїзмом і течіями буддистського змісту.[2]

Загалом нетрадиційні релігії не обмежені одним віровченням. Вони спрямовані на міжрелігійний синтез, і не тільки поєднують у собі елементи багатьох релігій, а й використовують ідеї та концепції окультизму, спіритизму, теософії, антропософії, сучасної філософії, астрології тощо [2].

Нові культу здебільшого приваблюють людей з високим інтелектуальним рівнем, які розмірковують над проблемами сенсу життя, але не мають достатньої релігієзнавчої обізнаності [2].

Традиційні релігії	Неорелігійні культу
Всіляко оберігають свою унікальність;	Спираються на суб'єктивний містичний досвід у злитті з Абсолютом, який неможливо перевірити раціональним шляхом;
Мають догматичні основи істинності релігійної системи;	Визнають істинність усіх релігій, існування та месіанську роль усіх пророків;
Зберігають свій зміст та форму	Відкриті для нових ідей та вчень

Уявлення про Бога як найдосконалішу істоту.

Уявлення про Бога не персоніфіковані та достатньо розпливчасті

Висновки: Отже, першою причиною впливу різних сект та культів на людей є необізнаність у даному питанні, адже занадто багато інформації з даної теми збивають людей з пантелику. Молодь не отримує достатню кількість знань, щоб стати обізнаними у цій темі. Це відбувається через обмеження або навіть скасування академічного часу, який відводиться на вивчення цієї проблеми. Також дуже важливим є сучасний культ самоствердження людини, який у той же час не є панацеєю від екзистенційних криз, а люди не хочуть проживати і дійсно долати так звану кризу своїх світоглядних позицій, знаходити для себе дійсно відповіді на одвічні питання, тому і вибирають те, що легше та простіше.

Список літератури:

1. Романенко-Бурлуцький Я.Л./ Методичні вказівки до самостійної роботи студентів з курсу «Філософія»/Модуль «Релігієзнавство»/Ярослав Романенко-Бурлуцький // Макіївка.-2014.-Режим доступу <https://studfile.net/preview/5433971/page:4/>
2. Лубський І.В./ Релігієзнавство/ Київ.-Вілбор.-2002.-Режим доступу <https://pidruchniki.com/19991130/religiyevnavstvo/religiyevnavstvo>
3. Гончарова О.О., Чугуєва І. Є. Неосектанство і культ успіху у середовищі молодих бізнесменів в сучасному інформаційному суспільстві: до проблеми екологічності еклектичної інформації //Антропологічні виміри філософських досліджень, 2020 (стаття подана до друку)
4. Пилипко Є. В./Сектанство как форма мировоззрения: определение, сущность, признаки/Є.В.Пилипко.- Режим доступу <http://zadocs.ru/cultura/5788/index.html>
5. Психологія релігійних сект.- Режим доступу https://studopedia.su/16_145329_psihologiya-religiy-nih-sekt.html

REFERENCES

1. Romanenko-Burlutsky J.L / Methodical instructions for independent work of students in the course "Philosophy"/Module "Religious Studies".Yaroslav Romanenko-Burlutsky// Makijvka.-2014.- access mode <https://studfile.net/preview/5433971/page:4/>
2. Lubsky I.V/Religious Studies/Kiev.-Vilbor.-2002.- access mode <https://pidruchniki.com/19991130/religiyevnavstvo/religiyevnavstvo>
3. Honcharova O.O., Chuhueva I.E., Neo-sectarianism and the cult of success in the environment of young businessmen in today's information society: towards the problem of ecological eclectic information // Anthropological Dimensions of Philosophical Research, 2020 (article in print)
4. Pilipko E.V./ Sectarianism as a Form of Worldview: Definition, Essence, Signs. / E.V.Pilipko.- access mode <http://zadocs.ru/cultura/5788/index.html>
5. Psychology of religious sect.- access mode https://studopedia.su/16_145329_psihologiya-religiy-nih-sekt.html

Voitovych Ivanna

Modern sects and non-religious totalitarian cults: the problem of identifying markers of sectarian movement

Annotation. The article examines the philosophical notion of religion, sects and cults, both traditional and non-traditional. The characteristic features (markers) of sects, their psychotechnical manipulations are determined. There are differences between the sect and the church which are observed. The problems of the appearance of non-religious cults are presented, the current situation in Ukraine is described.

Keywords: sect, religion, church, neo-religious cults, totalitarian cults, neo-occult, neo-religions, markers of sectarian movement, traditional / non-traditional religions.

Войтович И.Р.

Современные секты и неорелигиозные тоталитарные культы: к проблеме определения маркеров сектантского движения.

Аннотация. В этой статье рассмотрены философские понятия религии, секты и культов, как традиционных так и нетрадиционных. Определены характерные черты (маркеры) сект, их психотехнические манипуляции. Приведены различия между сектой и церковью. Изложено проблематику появления неорелигиозных культов, охарактеризовано современную ситуацию в Украине.

Ключевые слова: секта, религия, церковь, неорелигиозные культы, тоталитарные культы, неокульты, неорелигии, маркеры сектантского движения, традиционные / нетрадиционные религии.

УДК 178.9

КУЛЬТУРА СПОЖИВАННЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ФЕНОМЕН СУЧАСНОСТІ

Дацюк Д.О., Назрієва З.Т., Петров В.Є.

Науковий керівник: канд. філос. наук Гончарова О.О.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

cr00kshenkss@gmail.com, zarnka2001@gmail.com, fakelxxl1@gmail.com

Анотація. У статті розглянуто актуальне питання для нашого суспільства – споживання як соціокультурний і філософський феномен, яке плавно у процесі розвитку людства набуло більш небезпечної й агресивної форми—споживацтва.

Ключові слова: суспільство споживання, споживацтво, філософська парадигма, мода, тренд, психологія, контент.

Вступна частина. Окреслена проблема полягає у тому, що споживання стало для сучасних людей чимось більшим, ніж просто задоволення базових потреб. Воно стало виходити на новий рівень, повністю змінюючись як філософський феномен у людському суспільстві. Мета роботи полягає у дослідженні філософських парадигм, принципів, концепцій споживання та представленні власних прогнозів на майбутнє через призму культури суспільства споживання.

Основна частина. Для більшого розуміння теми, ми маємо ознайомити читача з основними поняттями роботи. *Споживання* — використання продукту в процесі задоволення потреб. Поряд із терміном «споживання» існує і альтернативний термін «споживацтво». *Споживацтво* - надмірне захоплення матеріальною стороною споживання на шкоду духовному розвитку особистості. Тож різниця полягає в тому, що саме другий термін становить загрозу для суспільства.

Сьогодні споживання перетворилося у вагомий стратифікуючий фактор, а людина стала тим, що вона споживає; як її публічний, так й інтимний простір у більшості конструюються споживанням. [2]

Розглядаючи чинники розвитку споживання, варто почати з того, що споживання властиво людині. Біологічно визначено, що людина не може існувати автономно, без контактів з навколишнім середовищем, не споживаючи зовнішні джерела енергії. Однак з часом споживання втратило свою основну функцію - воно перестало бути засобом для продовження життєдіяльності живих організмів.

Найважливіша фігура передісторії появи суспільства споживання — Генрі Форд. Форд зробив ставку на зростання добробуту своїх робітників: автомобілі не просто стали масово вироблятися, а й стали предметом масового споживання.